

ПРОБЛЕМИ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У статті розглянуто сучасний стан митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, проаналізовано існуючі проблеми, запропоновано шляхи і заходи щодо формування інституційного середовища митної справи під час вступу до ЄС.

Ключові слова: *норми митного законодавства, зовнішньоекономічна діяльність, митно-тарифне регулювання, митна справа.*

В статье рассмотрено современное состояние таможенного регулирования внешнеэкономической деятельности, проанализированы существующие проблемы, предлагаются пути и меры по формированию институциональной среды таможенного дела при поступлении в ЕС.

Ключевые слова: *нормы таможенного законодательства, внешнеэкономическая деятельность, таможенно-тарифное регулирование, таможенное дело.*

The article reviews the current state of customs regulation of foreign economic activity, analyzes the existing problems and the ways and measures for institutional frameworks of customs in the EU accession.

The keywords: *rules of customs law, foreign trade, customs and tariff regulations, customs.*

Сучасний етап розвитку України характеризується постійним зростанням обсягів та розширенням масштабів міжнародної торгівлі й не тільки з найближчими сусідами (країнами – державами СНД), а значною мірою за рахунок держав – членів ЄС. При цьому спостерігаємо посилення вимог міжнародних організацій щодо забезпечення вільного доступу іноземних товарів на внутрішні ринки України та зниження національних торговельних бар'єрів. Відбувається поглиблення інтеграції міжнародних вимог у національну практику митного регулювання України.

Інтеграція до системи світових господарських зв'язків, які формуються й реалізуються на ринкових засадах, об'єктивно створює умови для оптимального розміщення ресурсів, зростання ефективності національного виробництва, розв'язання соціально-економічних проблем. Проте водночас вона веде до збільшення порушень митних правил та обсягів переміщення товарів контрабандним шляхом [6].

Актуальність теми зумовлена заплутаністю і несистематизованістю митного законодавства України, яке містить правові колізії та залишає неврегульованими багато важливих питань.

Як зазначає В. Я. Настюк, постійні корекції, доповнення і зміни системи міжнародних інтересів і потреб зумовлюють безперервний розвиток відносин у владно-митній сфері, переважна більшість яких підпадає під дію конкретних митно-правових інститутів. Така перманентність митного законодавства ускладнює

вивчення предмета його регулювання, зміст і пріоритети якого з часом підлягають суттєвим трансформаціям.

Сьогодні митне законодавство набуває принципово нової ролі, основні акценти характеристики якого зміщуються від суто контрольних і фіскальних до регулятивних і правозахисних. Традиційно митна галузь сприймається як сукупність правових норм, що регламентують структуру й діяльність митних органів, їхніх посадових осіб і відбивають особливості функціонування всього апарату митної служби, а найчастіше головним напрямом мають охорону економічних інтересів держави в цілому. Функції, пов'язані із забезпеченням прав, свобод та інтересів особи, сприймаються як другорядні. Здійснювана адміністративна реформа має одним із основних напрямків зміну усталених принципів, висунення на перше місце функцій забезпечення реалізації прав особи, а роль державних інституцій має полягати насамперед у всебічному сприянні належній реалізації відповідних прав. Наведена цільова переорієнтація як у митно-правовій царині, так і в діяльності органів митної служби – це складний процес, бо передбачає необхідність рішучого подолання певних, глибоко укорінених вад митної системи, за якої інтереси держави домінують над інтересами особи. Йдеться про зміну базових ідеологічних засад митних відносин держави й суспільства. Саме це є серцевиною модернізації митної системи й основною передумовою впровадження передових досягнень цивілізації у вітчизняний митний простір і рух України до Європи [3].

За цих умов надзвичайно зростає роль держави в регулюванні зазначених процесів у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Загострюється потреба підвищення ефективності національної митної політики у сфері реагування на зовнішні загрози та швидкої протидії можливим негативним наслідкам таких загроз у напрямку посилення забезпечення економічних інтересів держави й максимального врахування в національній митній системі міжнародних правил та вимог [5, с. 13].

Митне регулювання згідно із Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [7] – це регулювання питань, пов'язаних із встановленням мит та інших податків, що справляються при переміщенні товарів через митний кордон України, процедурами митного контролю, організацією діяльності органів митного контролю України.

Відповідно до ст. 4 Митного кодексу України митне регулювання базується на принципах: 1) виключної юрисдикції України на її митній території; 2) виключної компетенції митних органів України щодо здійснення митної справи; 3) законності; 4) єдиного порядку переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України; 5) системності; 6) ефективності; 7) додержання прав й охоронюваних законом інтересів фізичних та юридичних осіб; 8) гласності та прозорості.

Одна з найважливіших проблем, яку необхідно розв'язати у митно-тарифному регулюванні в найближчій перспективі, – це впровадження міжнародних норм і правил, що дасть змогу перейти до застосування єдиних стандартів у галузі митної справи і вирішити питання, пов'язані з приєднанням до міжнародних конвенцій із гармонізації й спрощення митних процедур, та питання процедури спільного транзиту, а також допоможе здійснити поетапне наближення митного законодавства і

митних процедур, які застосовуються в Україні, до країн Євросоюзу.

Слід зазначити, що існує позитивна динаміка торгівлі з країнами ЄС (особливо експорту), що зумовлено збільшенням обсягів присутності України на ринку ЄС та зростанням питомої ваги в загальному торговельному балансі нашої держави. Ринок ЄС – другий за значенням після ринку країн СНД (фактично – Росії), але після розширення у травні 2004 р. ЄС-25 став головним експортним ринком України. На ЄС-25 припадало 35,8% українського експорту. Зовнішньоторговельний оборот між країнами в період 2006–2010 рр. має тенденцію до зростання. Провідною країною в ролі торговельного партнера України серед країн ЄС є Німеччина (31,22%), потім Італія (27,8%), на Нідерланди припадало трохи більше 10,5% і Великобританію – 6,8%. На інші західноєвропейські країни (окремо) припадає ще менше, що явно не відповідає потенційним економічним можливостям торговельних партнерів. Загалом ринок ЄС має досить ліберальний торговельний режим, який характеризується невисоким рівнем середнього імпортного тарифу (4,4% у 2009 р. і 4,1% у 2010 р.) та чималою часткою (майже 1/4) імпорту без стягнення мита, що посилюється дією Генеральної системи преференцій (ГСП), якою може (хоч і обмежено) користуватися й Україна [2].

Але важливою відмінною рисою у системі митного регулювання України поряд із митним регулюванням провідних країн світу є значна розгалуженість товарної номенклатури зовнішньоекономічної діяльності, наявність такої кількості найменувань товарів дозволяє шахраювати шляхом сплати мита за нижчою ставкою [1].

30 березня 2012 р. у Брюсселі глави переговорних делегацій парафували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. Ця угода покликана забезпечити якісно новий, поглиблений формат відносин між Україною та ЄС. Вона стане унікальним двостороннім документом, який виходитиме далеко за рамки подібних угод, укладених ЄС свого часу з країнами Центральної та Східної Європи. Угода не лише закладе якісно нову правову основу для подальших взаємин між Україною та ЄС, але й слугуватиме стратегічним орієнтиром для проведення системних соціально-економічних реформ в Україні, широкомасштабної адаптації законодавства України до норм і правил ЄС. У документі, зокрема, йдеться про зменшення чи скасування мит на імпорт та експорт. Переважну більшість їх буде скасовано відразу після набуття угодою чинності. Загалом, Україна та ЄС скасують імпортні мита на близько 97% та 96,3% тарифних ліній відповідно. Для промислових товарів лібералізація означатиме негайне скасування діючих увізних мит на більшість товарів (82,6% – Україна та 91,8% – ЄС). Для решти встановлено перехідні періоди, а для легкових автомобілів та одягу, який був у використанні, передбачено застосування спеціальних захисних механізмів. Стосовно експортних мит сторони домовилися, що від набуття угодою чинності не запроваджуватимуть у двосторонній торгівлі нових, а діючі на сьогодні в Україні експортні мита буде поступово впродовж 10 років скасовано. Водночас на окремі товари, зокрема насіння соняшнику, шкірсировині, окремі види брухту кольорових та чорних металів, запроваджується спеціальний захисний механізм, який передбачає стягнення додаткового збору. Загальний термін дії захисного механізму складає 15 років.

Отже, першочерговим напрямом для України є інтеграція до ЄС, яка має ряд політичних, економічних та соціальних переваг. Уніфікація та спрощення митних процедур є передумовою активізації глобалізаційних процесів. Вступ України до ЄС передбачає уніфікацію та врегулювання питань здійснення митної справи.

Для економії витрат часу при розмитненні товарів та забезпеченні економічної безпеки підприємства, зменшення розбіжностей між митними процедурами країн світу слід запровадити механізми їх інформаційного забезпечення, для яких необхідно:

- об'єднати наявні системи контролю за експортом, імпортом і транзитом у єдину систему;
- увести систему єдиного обліку торгівців із реєстрацією тільки в одній країні;
- надати суб'єктам ЗЕД можливість використання місць єдиного електронного доступу для оформлення зовнішньоекономічних операцій;
- проводити всі фактичні перевірки товару в один час і в одному місці;
- забезпечити обмін електронною інформацією між усіма органами й суб'єктами, що беруть участь у зовнішньоекономічних операціях;
- відбір товарів для митного догляду на прикордонних і внутрішніх пунктах митного оформлення (ПМО) проводити на основі автоматизованого аналізу ризиків;
- збирання, повернення, звільнення від платежів здійснювати уповноваженим суб'єктом у тому місці, де товар зареєстрований і де перебувають на нього документи;
- створити єдине середовище для митниці й торгівлі для подання митної декларації в електронному вигляді зі свого місця розташування незалежно від країни відправлення або ввезення товарів;
- проводити електронний обмін інформацією між митними пунктами пропуску на території усього ЄС, де вона необхідна для митних процедур.

Вказані вище заходи мають сприяти виконанню основного завдання держави, яке полягає в тому, щоб забезпечити умови для стабільного розвитку економіки на основі накопичення та ефективного використання конкурентних переваг, використовуючи всі чинники та залучаючи всі можливі ресурси. Практичним підсумком діяльності держави, на думку деяких фахівців, може стати загальнонаціональна програма підвищення конкурентоспроможності української економіки, у якій необхідно передбачити посилення участі України у міжнародній кооперації та спеціалізації з урахуванням національних інтересів.

Література:

1. Гребельник О. П. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності: підр. / О. П. Гребельник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 696 с.
2. Інтернет-сайт Держкомстату України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>. – Назва з екрану.
3. Настюк В. Я. Административно-правовые проблемы законодательного регулирования таможенного дела в Украине: дисс. ... д-ра юрид. наук / 12.00.07 – теория управления;

административное право и процесс ; финансовое право информационное право / В. Я. Настюк ; Нац. юрид. акад. Украины им. Ярослава Мудрого. – Х., 2005.

4. *Новікова К. І.* Світовий досвід митно-тарифного регулювання та можливості його застосування в Україні [Електронний ресурс] / К. І. Новікова. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/3_SND_2010/Economics/57999.doc.htm. – Назва з екрану.

5. *Пашко П. В.* Митна політика та митна безпека України / П. В. Пашко, П. Я. Пісной // *Фінанси України* – 2007. – № 1. – С.74–79.

6. *Пелешак І. О.* Система митного контролю зовнішньоекономічних операцій в Україні та напрями її вдосконалення [Електронний ресурс] / І. О. Пелешак. – Режим доступу: <http://www.economy-confer.com.ua/full-article/926/>. – Назва з екрану.

7. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16 квітня 1991 р. № 959–ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12>. – Назва з екрану.